

אמצעות

מהגאון רבי חיים שמואל שליט"א
 רב ביהמ"ד 'היכל צבי' צאנז ורודניק וראש ישיבת 'חיי תורה'

מן האוצר

הסולם לקראת מתן תורה

אנו נמצאים בעיצומם של ימי הספירה והתורה אמרה (אמור) וספרתם לכם ממחרת השבת וכו' שבע שבתות תמימות, סופרים ארבעים ותשעה יום עד ליום המיוחל והמצופה, קבלת התורה בחג השבועות.

מצוה למימני יומא ומצוה למימני שבועי, צריך ספירת ימים ושבועות, יום אחר יום, בלי להפסיק אפילו יום אחד.

צדיקים אמרו עבודת ה' דומה כמי שעולה על גבי סולם, שלב אחר שלב, אי אפשר לעלות כמה שלבים בבת אחת, דמסתכן בנפילה, קטן שמתחיל ללכת עושים את התהליך איטי ובטוח, האבא מעמידו בסמוך לו, והקטן צועד צעד אחד לבדו ותיכף אוחזו אביו בידיו שלא יפול, למחרת צועד הקטן שני צעדים והאבא מתרחק קצת ממנו בכדי שיוכל לצעוד עוד צעד, וכך בכל יום ויום עד שלמד ללכת על רגליו כאדא האדם.

כן הוא בעבודת ה', צריך ללכת צעד אחר צעד בסולם העולה בית קל, ורק באופן זה הולכים נכוחה אל מול פני הקודש.

הרה"ק מקאצק זי"ע אמר פעם כשאדם רוצה לעלות על הסולם הרי תיכף כשעומד על המדרגה הראשונה, הוא בודק האם הוא יציב וחזק, ורק אחר כך עולה.

משכני אחריו נרוצה הביאני המלך חדריו, אמרו צדיקים, קודם כל משכנו אחריו, לאט לאט כדרך משיכה, ואחר כך נרוצה, ועד להביאני המלך חדריו.

מעשה שהיו במטפסי ההרים הגבוהים, כידוע שהמטפסים מסכנים עצמם מאוד בטיפוס על ההרים הזרועים במוקשי מוות כקוצים וסלעים וברקנים התהום נפרס מתחת וצלע ההר המחודד מלמעלה, פחד איום וסיכון עצום, והנה כשהגיעו למעלה על ההר הגדול מצאו שם ילד קטן משחק במשחקיו, נדהמו מאוד המטפסים ושאלוהו, האיך הגעת אתה הקטן למעלה ואילו אנו מתייגעים ביגיעה נוראה עד הגיענו הלום, אמר להם הקטן, אני נולדתי על ההר.

אמרו מושלי המשל, עיקר עבודת ה' הוא העבודה והגיעה לעלות אל הר ה' לאט ובטוח, על אותו הר הקודש אי אפשר להגיע ללא יגיעה ועבודה, מלאכים אמר הרבי מקאצק יש להקב"ה די, הוא חפץ באנשי קודש.

כן הם ימי הספירה הנעלים, דווקא בשלב אחר שלב יום אחר יום מתקדמים ומתעלים לקראת מתן תורה.

חצי שיעור במצוות

חולה שהיה מונשם והבריא באמצע ימי הספירה

הנה לגודל דאבונינו אנו נמצאים בימי שפוט הקורונה אשר בארץ, אשר רבים חללים הפילה רח"ל, ויש בנידון שלנו ב' שאלות, א'. חולה שנלקח לבית הרפואה ביו"ט ראשון של פסח, ואמרו לו שחייבים בלילה להנשימו ולהרדימו ה"י, וזה יהיה לכמה שבועות, האם יספור ספירת העומר בברכה בלילה ראשונה, כשיודע שכמה שבועות לא יוכל לספור. ב'. שאלה שניה, האם חולה שהיה מונשם ולא ספר כלל עד אמצע ימי הספירה האם יספור בברכה כשחזר לבריותו.

טרם לכל הנה ידוע פלוגתת הפוסקים באם ימי הספירה נחשבים כחטיבה אחת ממש דתמימות בעינינו, או דכל יום ויום היו מצוה בפני עצמה.

יודוע מש"כ המנ"ח (במצוה ש"ו) בקטן שהגדיל תוך ימי הספירה דהנה לשיטת הסוברים דכל יום נחשב כמצוה בפ"ע ואין קשור יום בחבירו פשוט דקטן זה חייב בספירה מה"ת מיום שנתגדל, אולם לשיטת הסוברים כהחיון דאם לא מנה יום אחד הפסיד המנין ומשום דהוי מצוה אחת וכיון שלא מנה יום אחד בטל החשבון, א"כ בקטן שהגדיל באמצע ימי הספירה כיון שלא מנה עד יום זה בטל החשבון ממנו יעו"ש,

וכעין זה חשבתי דאפשר לומר בנוגע לקטן שהגדיל ביום הכיפורים אם חייב במצות תוספת יום הכיפורים בכניסת היום (עי' שו"ת חת"ס או"ח סי' קע"ב), דיש לומר רק להיפך דאם הכל נמשך מקדושה אחת התוספת ועיצומו של יום, ו"ל מכיון שנתחייב בגוף יומא ובחיוביו כמו"כ נתחייב בזמן הנמשך ממנו והוא זמן התוס', ואילו אם היו חיוב עצמי א"כ אין שייכות למה שנתחייב בגוף היום, אף כי מובן ופשוט די"ל בין הרך דהתם דתליא בספירה ותמימות ולכן כשנאמר דהוי מצוה אחת מתבטל החשבון אם לא ספר עד עתה או שהחסיר יום אחד.

המשך בעמוד הבא

השבת בודאי חייב בזה, אבל אם היו שני זמנים נפרדים, א"כ הרי בזמן דתוס' שבת עדיין היו קטן ולא בר חיובא.

האם יצא בגדלות במצוה שעשה בקטנותו

וידוע הדבר מה שנחלקו הפוסקים בקטן שעשה בקטנותו מעשה של מצוה, אם מועיל גם לגדלותו, כגון אם יצא ידי חובת ברכת התורה מה שבירך בבוקר כשעדיין היה קטן להלילה שהוא כבר בר חיובא דאורייתא, (וראה להלן בפירוט), יש הסוברים (ראה בספר יום תרועה וטורי אבן ר"ה כ"ח א ועוד) דאין הקטן פוטר במעשיו שעשה בקטנותו את חיובו בגדלותו, ויש הסוברים (בשו"ת משיב דבר סי"ח אור שמח ס"ה מהלכות קרבן פסח ה"ז) שיוצא ידי חובת עצמו גם במצוה שעשה לפני היותו בר מצוה, ואין להשוות קטן שבא לפטור את עצמו לקטן שבא להוציא אדם אחר ידי חובה, וכמו שכתב בשו"ת משיב דבר שם כי להוציא אחרים ידי חובה הוא מטעם זכיה ושליחות וקטן לא נעשה שליח, והביאו את דברי הרמב"ם בהלכות קרבן פסח (פ"ה ה"ז) שפסק "קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני ואם שחטו עליו בראשון פטור", ומפורש מדבריו, שמצוה שעשה בקטנותו כשעדיין היה פטור, מוציאתו מחיוב מצוה זו גם לאחר שהגדיל, אמנם הכסף משנה על הרמב"ם שם כתב בשם הר"י קורקוס דאין ראה מכאן מדין קרבן פסח על מצוה אחרת, שהרי יש שייכות לקטן במצות קרבן פסח הואיל והתורה ריבתה לקטן שישחטו עליו וממנים אותו על קרבן פסח, ואילו במצוות אחרות אין לו שייכות.

קטן שהגדיל באמצע סעודתו

ומאותו ענין הגאון רבי עקיבא איגר (בהגהותיו סי' קפ"ו) הסתפק בקטן שאכל סמוך להגיעו למצוות, וכשהחשיך ונעשה גדול עדיין לא נתעכל המזון במעיו האם מחוייב מדאורייתא בברכת המזון, כיון שבזמן גדלותו עדיין לא התעכל המזון, ואם ברך קודם שהחשיך צריך לחזור ולברך ברכת המזון משהחשיך, דכשבירך בקטנותו עדיין לא היה חייב מדאורייתא, ודומה לטוטה שאכל מצה שצריך לחזור ולאכול כשנהיה בריא, או דילמא מאחר שהאכילה היתה בקטנותו פטור ונשאר בצריך עיון.

קטן שהגדיל לגבי ברכות התורה

וכהאי גוונא כתב הפמ"ג (או"ח סי' מ"ז) דקטן אינו מוציא את הגדול בברכות התורה, כיון דחיוב הקטן בברכות התורה הוא מדרבנן, וחשיב לאו בר חיובא כלפי הגדול שמחוייב בברכות התורה מדאורייתא, אולם כ' הפמ"ג דלדעת הרמב"ם שחיוב ברכות התורה הוא מדרבנן, יכול קטן להוציא את הגדול ידי חובתו בברכות כיון שחובת שניהם היא מדרבנן, והקשו לשיטת הרמב"ן שחיוב ברכות התורה הוא מדאורייתא א"כ קטן ביום גדלותו בעוד שהוא קטן מחוייב בברכות רק מדרבנן מדין חינוך, ובהמשך היום לאחר שהגדיל נתחייב לברך מדאורייתא, א"כ קשה איך יכול הקטן שהגדיל ללמוד תורה בערב מכח הברכות שבירך בתחילת היום, הרי כעת חיובו הוא מדאורייתא, ואין ברכה הבאה ממחוייב מדרבנן יכולה לפטור את המחוייב בה מדאורייתא.

קטן שהגדיל בליל שבת וקידש קודם הלילה

האחרונים הביאו ראייה שבר מצוה יוצא ידי חובתו במצוה שעשה בקטנותו, ממה שכתב המרדכי במסכת מגילה פ"ב, דאדם יוצא ידי חובתו בקידוש ליל שבת שקידש מבעוד יום, אף להסוברים שתוספת שבת מחול על הקודש היא רק מדרבנן, והאיל ואחר כך בא לידי חיוב היינו לידי חיוב קידוש מן התורה, הרי שהמצוה שעשה בשעה שחיובו רק מדרבנן, מוציאה אותו עצמו ידי חובה גם לאחר מכאן כשחיובו הוא מן התורה.

ולפי מה שידוע שיטת המרדכי דקידוש בזמן תוספת שבת מועיל גם להלילה הגם דבלילה היו חיובא דאורייתא ואילו תוס' שבת ישנם הסוברים דהוא רק דרבנן, שפיר מיושב הך דהכא דגם בעודו קטן ובירך ברכת התורה יצא ידי חובתו להלילה, ואמנם המג"א בס"י רס"ז תמה על המרדכי יעו"ש.

בספר אמרי בינה (ח"א או"ח סי' יא) כתב לחדש דאף לדין דק"ל דלא בעינן י"ג שנים ויום א' מעת לעת, מ"מ אם נשלם בשבת הי"ג שנים, וקידש קודם צאת הכוכבים, ודאי חייב לקדש שוב שנית בלילה ממש, דאז חל חיובו של תורה, ואף אם תוספת שבת דאורייתא, דקבלת שבת מהני מטעם נדר, ונדרו נדר אף קודם י"ג, דמופלא סמוך לאיש דאורייתא, מ"מ לגבי קטן דאינו בר חיובא ובר עונשין אינו חייב מדאורייתא כמבואר מס' נדה (דף מו ב).

בשו"ת ארן צבי מהגאון מקו"קלוב זצ"ל (סי' מ"ז) כתב דלפי מה דקיי"ל או"ח (סי' מ"ז סעי' ז) דאם לא בירך ברכות התורה וקרא קריאת שמע בברכותיה יצא על ידי זה ידי חובת ברכות התורה ואין צריך לברך, כיון דברכת אהבת עולם מוזכר ענין לימוד תורה, ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל ללמוד וללמד לשמור ולעשות את כל דברי תלמוד תורתך, וכתב רבינו יונה ריש ברכות דהוא הדין דגם ברכת אהבת עולם של תפילת ערבית פוטרת חיוב ברכות התורה כיון דגם בה מוזכר ענין לימוד התורה, ואם כן גם הקטן הזה הרי יכול לפטור עצמו בברכת אהבת עולם דתפילת ערבית.

כבר דיברנו מזה הענין במקום אחר מה שחקרו האחרונים, אם דין ומצות תוס' שבת, היינו שהשבת נמשכת ומתארכת עד ועד בכלל לזמני התוספת שבת בכניסתו וביציאתו, רק שבזמן התוספת אין האיסור חמור כל כך, ויש בו רק עשה, או שזמן התוספת שבת הוא זמן נפרד בפני עצמו והוא חל עד השבת, וברגע כניסת השבת, נפסק ענינה ומתחיל קדושת השבת גופא, ויוצא נפקא מינה אם קטן שהגדיל בשבת חייב בתוס' שבת מן הדין (ולא רק מדין חינוך), שאם הוא המשך אחד עם

קטן שהגדיל לענין מתנות עניים

במנ"ח (מצוה כ"א) דן בכל מתנות עניים אם היה השדה של קטן, ועבר ונטל המתנות עניים, והגדיל הקטן, ועדיין מתנות העניים תחת ידו, דבודאי מחוייב לקיים מצות עשה ולעזבם לעניים, כי תעזוב להבא משמע, והגם שלא עבר על לא תעשה מכל מקום חייב לקיים עתה

העשה, ואינו דומה למי שלקח בהיתר שאינו צריך לתת אחר כך, דלא חלה בזה המצוה כלל, אבל כאן המצוה עליו רק שקטנותו גרם לו, ולכן כשעדיין תחת ידו חייב ליתנם.

קיים מצוה בשעת פטור האם יצא

והנה דבר זה כשקיים אדם מצוה בשעת פטורו האם יצא ידי חובתו, ובאדם חולה שאונס רחמנא פטריה, דנו האחרונים (ע"י חלקת יואב קמא סי' ד', ואתוון דאורייתא כלל יג) באונס רחמנא פטריה בנוגע לקיום מצוה אי הכוונה שבמצבו כעת נפקע חיובו לגמרי עד שנקרא אינו בר חיובא או שנקרא מחויב בדבר רק שאין יכול לקיימו מאונסו.

ובחקירת האחרונים הנ"ל היא תלוי באם קיים מצוה על אף אונסו אם יצא ידי חובתו, כגון אכל מצה בליל פסח באופן שהיה חולה שיש בו סכנה, שהרופא אסר עליו לאכול מצה, האם יצא ידי חובתו. ונפק"מ דכשיצא מכלל סכנה הרי שאם לא יצא ידי חובה בשעת אונסו היא חייב לאכול עוד פעם, דאם נפקע מהחיוב אז בודאי גם לא יצא ידי חובתו, ואם לא נפקע י"ל דיצא ידי חובתו. ודיברו האחרונים למה שכתבנו לעיל האם ברכת התורה של קטן ביום של קודם הבר מצוה פוטרתו להלילה, כיון שבלילה הוא נתחייב בכל המצוות מה"ת, ואילו ביום עדיין היה פטור, וברכה בשעת פטור האם יועיל לשעת חיוב, ומה שדיבר בזה הענין במג"א בהלכות שבת (רס"ז) בנוגע לקידוש ביום בשעת תוספת שבת אם יועיל להלילה, והאם הוליד בנים בגויותו יצא ידי חובתו פרו ורבו אם נתגיירו הוא והם, דהרי הוליד בשעת פטור, ואכמ"ל.

ספירת חלק מימי הספירה אם הוא כחצי שיעור

וטרם שאכלה דברי בדין שפתחנו בו בנוגע לחולה עוד רגע קט אדבר, האם כשיודע החולה שיוכל לספור רק חלק ימי הספירה האם הגדרתו כחצי שיעור במצוות, דהנה דנו האחרונים אי אמרינן חצי שיעור במצוות דדעת המל"מ (פ"א ה"ז מחו"מ) דבעשה פחות משיעור במצוה שיש בה שיעור לא עשה ולא כלום, כגון שיש לו רק חצי כזית מצה אין שום ענין מה"ת לאכלה בליל פסח מדין חצי שיעור, ורק באיסורים ילפינן מכל חלב דין דחצי שיעור, ובשיטה זו דרכו כמה אחרונים. ובספר יהושע (פ"כ סי' כד) כתב דלכאורה יש להביא ראיה מהא דקיי"ל (סי' תקצ"ג ס"א-ב) דברכות ותקיעות שופר של ר"ה אם אינו יודע רק מקצת לא יעשה כלל, וא"כ נהי דבברכות לא שייך אפשר לומר מקצת ברכות, אבל בתקיעות מדוע לא יעשה ולא יתקע התקיעות שהוא יודע, דאי נימא חצי שיעור בכל מצות עשה מחויב עכ"פ מן התורה לקיים במה שיש לו אפי' בפחות משיעור, אלא ע"כ דבמצות עשה לא מחייבין לקיים בחצי שיעור, רק שיש לדחוק ולומר דבשופר שאני דגזרו חז"ל בכה"ג משום שלא יתקן כלי שיר יעו"ש.

וראיתי לכמה שציינו את הרי"ט אלגזי (הלכות חלה אות כ"ב) שדן בעיסה שאין בה כשיעור חלה שיהא חייב להפריש משום חצי שיעור במצות, הרי שס"ל דגם במצות איכא חיובא דחצי שיעור, רק שזה צל"ע דשאני מצוה דהחיוב חל על הגברא ולכן גם בפחות משיעור חיובא משום חצי שיעור, אבל בחלה דחלות החיוב הוא על העיסה והרי עיסה פחות משיעור היא עיסת פטור ומה שייך לחייב מטעם חצי שיעור, והיו

דומיא דעיסת כלבים וכדומה לה (כבסי' שכ"ט ביור"ד) מהפטורים בחלה דהוי עיסת פטור, והרי יש לימוד מיוחד מהפסוק "מלחם הארץ" ולא כל לחם פרט לעיסה קטנה ע"י ספרי זוטא פרשת שלח. ובכל אופן נראה דעתו דאמרינן גם במצוות חצי שיעור, ובברכ"י סי' תפ"ד גם נראה דנוטה לזה אם כי יש מקום לומר דאין כוונתו שם ממש לדין דחצי שיעור רק לכעין חצי שיעור דאם יש לו רק חצי כזית מצה יאכל רק לזכר המצוה.

ובמנחת חינוך (מצוה קל"ד, ב') מביא ראיה להוכיח דאין קיום בחצי מצות עשה, ממה שמובא בגמ' יומא (לט) דלחם הפנים שהיה מתחלק לכהנים לא היה בו כדי שיעור כזית לכל אחד, אלא רק כפול פחות מכזית, והצנועים היו מושכים את ידיהם ולא לוקחים מלחם הפנים, ומעתה אם נאמר שיש מצוה בחצי שיעור, מדוע הצנועים משכו את ידיהם, נהי דלא יאכלו כזית מ"מ יקיימו מצוה גם בפחות משיעור, אלא מוכח דליכא שום מצוה בעשיה חלקית.

ובדברי חיים בתשובותיו (או"ח סי' כ') גם פשיטא ליה דאין חיוב לאכול פחות מכזית מצה, מתרי טעמי חדא דהא חזינן באיסורים דלולא שריבתה תורה לאסור חצי שיעור (ביומא ע"ד) היה מותר, א"כ במצוות דאין לנו קרא הדרא הסברא שאין לחייבו, ועוד דעיקר סברת חזי לאיצטרופי שייך רק באיסורים ולא במצוות, דבאיסורים יקשה היאך חייבה התורה מלקות הא החצי זית הראשון אכל בהיתר והיאך יתחייב רק על האחרון הא אין כאן אלא חצי זית, ובע"כ צריך לומר דאף בתחילת האיסור יש בו איסורא מחמת זה דחזי לאיצטרופי, משא"כ במצוות דאין לנו שום הכרח מקרא דאף קודם שגמר המצוה יהיה לאכילתו שם מצוה שפיר י"ל דהחלק האחרון של הכזית הוא עושה למפרע את כל הכזית למצוה.

חצי שיעור דאיכות

אך יש לומר דספירה חלקית של ימי העומר אינו ממש דין דחצי שיעור דבכל מקום אלא כעין חצי שיעור דאיכות, ודנו בזה הרבה אי יש חצי שיעור באיכות, וכגון מש"כ הברוך טעם דאיסור דריח גדרו כחצי שיעור, או מש"כ הפרמ"ג בטעם כעיקר, וכן בכמה איסורים קלושים בטעמם שכתבו האחרונים דגדרם כחצי שיעור באיכות או שכתבו ע"ז דהוא כעין חצי שיעור, ועי' פלא בקרית ספר (גדרים פ"א) דגם בהפרת אב או בעל בנערה המאורסה דמיקלש קליש לנדרה יש בו איסור תורה מדין חצי שיעור, ודוגמאות נוספות הבאנו בספרנו כללי איסור והתר. אמנם יש לומר דכל זה באיסורים אבל במצוות לא מצאנו חצי שיעור במצוות רק בחצי שיעור בכמות כהך דחצי כזית מצה, או באכילת פחות מכזית בלחם הפנים כבמנ"ח שם, או גם הדוגמא מש"כ בספר יהושע שם בחצי מהתקיעות הוי גם דוגמת חצי שיעור בכמות, אולם בחצי שיעור באיכות במצוות אפשר דלכו"ע לא אמרינן.

ולאור כל אלו, הנה יש להסתפק האם החולה שיודע שמנשימין אותו ולא יוכל לספור האם לא יספור בברכה הלילה הראשונה שיוכל לספור, (וצ"ע אם דומה למה שכתב בשו"ת קנאת סופרים להגרש"ק בהשמטות לשו"ת טוטו"ד סי' ל"ט), ואילו בחולה שהבריא באמצע היא תלוי בהך דקטן.

אוצר הנשמות

הגה"ק רבי יחזקאל סג"ל לאנדא זי"ע בעל שו"ת נודע ביהודה וצל"ח

נולד ח"י חשון שנת דע"ת, ונסתלק י"ז אייר תקנ"ג

כבן עשרים הי' ראש לד' בתי דינים בעירו ובשנת תק"ה היה בעיר יאמפלא ושם הרביץ תורח ברבים ונהרו אליו תלמידים גדולים ורבים מכל תפוצת ישראל, ובשנת תקי"ד נתקבל לאב"ד פראג נסתלק יום י"ז אייר בשנת תקנ"ג (מליצי אש)

הרה"ק מרוזין זי"ע סיפר ששמע מהרה"ק האוהב ישראל מאפטא זי"ע בשם הרה"ק מזלאסשוב זי"ע שלא ניתנה מן השמים רשות לנשמת הבעש"ט זי"ע לרדת לעוה"ז, רק אם תרד עמה עוד נשמה גבוה וקדושה מאד וגדול זה יהא ג"כ ראש הדור ודבריו יהיו נשמעים מאד, והוא יהי מתנגד לשיטת הבעש"ט ותלמידיו, והוא הוא רבינו הנודע ביהודה זי"ע, (מופה"ד עמוד ס"ב)

גודל הערצתו של הרה"ק הדברי חיים זי"ע לבעל הנוב"י ידוע ומפורסם ומתבלטת גם מהתוארים והמשפטים הכתובים בשו"ת דברי חיים עד שמתארו "מרן ראש האחרונים", וידוע גם חביבות לבו ונפשו שהי' להד"ח זי"ע לספר שו"ת נודע ביהודה עד שפעם אחת הי' מרן הד"ח באיזה עיר ונפשו חשקה לעיין בדרך לימודו איזה ענין בשו"ת נוב"י ולא היה בנמצא הספר בעיר ההוא, ושכרו שליח סוסו ורכבו במהלך ג' פרסאות על הוצאותיו למען הביא אותו בשאלה,

הוא היה אומר: מעשה שאירע אצל רבינו זי"ע שפעם אחת הביאו שאלה לביהמ"ד באיזה טריפות עצמות והיה פלפול גדול בין הלומדים האם להכשירו או להטריפו, בא לשם א' מתלמידי הבעש"ט והסתכל על העצם ומיד פסק שהוא כשר, ושאלו מאין יודע זאת לפי רגע, ואמר שעל מאכל כשר צריך לראות השם הוי"ה ב"ה, נענה רבינו ואמר שעכשיו מובנת הגמ' שבת (קל"ח ע"ב) עתידה תורה שתשתכח מישראל, שתלך אשה עם ככר שנגע בשרץ ושאלה מה דינו, ולכאורה לאיזה צורך שתטול עמה הככר של תרומה וכי בלא ככר אינה יכולה לשאול שאלתה, אלא לפי זה מיושב כיוון שעתידיה תורה שתשתכח מישראל, ויצרך לילך לאיש אשר מכיר אם יש השם ב"ה ועל כן צריך שגם הככר יהיה שם (ועי' פרדס יוסף שמיני).

אוצר ההלכה

מלאכות שבת

(כללי האופה (א)

הגדרת מלאכת האופה הוא שמכשיר את הדבר על ידי האש, והיינו בד' אופנים, אפיה, בישול. טיגון. צליה. ולא רק בדברי מאכל או משקה, אלא גם המחמם מתכות או שעוה וכל כדומה עד שנמס, או שהקשה על ידי כח האש גוף קשה, כל אלו נכללים תחת מלאכת האופה. (רמב"ם פ"ט מהלכות שבת ובהקדמת המשנ"ב לסי' שיי"ח ולכן לא יניח בנדים לחים על ההסקה (הייצוג) בשבת, כיון שהמים שבתוכו מתאדים ומתבשלים).

א. **הגם** שבדרך כלל בישול או אפיה הוא כשהקדירה נמצא על האש, מכל מקום להלכה נקטינן דגם כלי ראשון שהוסר מעל האש, דינו כמונה על האש, ולכן אסור להכניס דבר שיש בו משום בישול בקדירה זו. (שי"ח סעי' ט').

ב. **כמו** כן עירוי מכלי ראשון מבשל, בשיעור של כדי קליפה, ולכן אסור לערות מכלי ראשון על מאכל שלא נתבשל (שם ס"י), וגם עירוי מכלי שני הגם שאין מבשל, מכל מקום אסור לערות על דברי מאכל שעירוי זה יכשירם להיות ראויים לאכילה (שם ס"ד ברמ"א).

ג. **כלי** שני אפילו שאינו מבשל בדרך כלל, מכל מקום ישנם דברים שהם רכים וקלי הבישול שהם מתבשלים גם בכלי שני, ומכיון שאין אנו בקיאים מה הם קלי הבישול, לכן אסור להכניס שום מאכל שצריכים בישול לתוך כלי שני (משנ"ב סקמ"ב אמנם גם מיחזי כמבשל איכא וזה גם באינם קלי הבישול, סקל"ד). אבל משקין אינם מתבשלים בכלי שני, ולכן מותר להכניס משקה לתוך כוס מים חמים בכלי שני (עי' סעי' י"ג וראה בשו"ע הרב סעי' י"ב דכל המשקין ליכא בהן קלי הבישול, דלא כדמשמע במשנ"ב סוף סקל"ט).

ד. **כלי** ראשון הוא הכלי שעמד על האש, כלי שני הוא הכלי שבתוכו שפכו את תכולת הכלי ראשון ולא עמד על האש, ולכן מטבעו הוא מתקרר והולך,

ה. **הגדרת** בישול הוא כשהתבשיל הגיע לדרגת חום של יד סולדת בו (סעי' ד'), שלפי מידות חום זמנינו הוא לא פחות מארבעים וחמש מעלות צלזיוס (ששי"כ פ"א מהגרש"ז אוירבאך זצ"ל ועי' אגרות משה ח"ד סי' ע"ד), וזה בתבשיל לח, אבל במאכל גושי ויבש, חיוב מן התורה יש כשיגיע לשליש בישול (כמאכל בן דרוסאי), אבל גם בפחות מזה הרי חצי שיעור אסור מן התורה. (פוסקים ועי' ראש יוסף שבת ל"ח ע"ב ד"ה דע), וגם כשהגיע לשיעור זה, עדיין אסור להוסיף עליו בישול עד שיתבשל כל צרכו. (סעי' ד' ועי' ביה"ל ד"ה שייך בו בישול).